

zavoljo Boga. To je že res. Toda, če potem še pohvalijo tistega, ki je bil pokoren, je pa še lepše, jeli? In Ti, Lojzika, si bila pohvaljena od matere, ker si ubogala; jaz pa od nikoogar. Sestra Antonija me gleda sedaj tako čudno, da ne vem, kaj hoče. Smehlja se mi, kadar se srečava, a ravnotako se mi zdi, kot bi mi nekaj očitala . . . Pa naj bo! Leto bo minilo, in o počitnicah bomo doma napravile igro, in obe bova igrali — pa bolje kot Kocmurjeva Nežika.

Nežika Kocmur sedaj samo joka. V sobi tiči in skoro nič ne gre v družino. Kadar pride na vrt, takrat pa samo v tla gleda. Malo se mi smili, veliko pa ne.

Lojzika, Ti mi pa kmalu piši, ali Te je stric Martin zatožil, ali ne. Pozdravljena! Tvoja prijateljica Anica.

(Konec prihodnjšč.)

Groga.

Slika iz vasi. Spisal B o j k o.

Groga je stal na mostu. Majhno premico je držal pri ojesu. Na nji so bile stare, že raztrupane neške. Le Grogovi skrbnosti so se imele zahvaliti, da niso že davno zgorele, ko je pozimi snežilo okrog voglov. Groga jih je dobro zvezal na krajih z žico, da so držale tudi kamenje, če bi ga bil naložil vanje. Ali tega Groga ni storil. Nalagal je pa v neške živinske odpadke. Po celo popoldne jih je pobiral po vasi. Ropotal je voziček in neške na njem. Groga je vozil počasi s sklonjenim hrbtom in upognjeno glavo. Železno lopato je vrgel čez ramo in počasi vlekel dalje.

Nabralo se je okoli njega otročadi, ki je vpila in se mu smejala na vse grlo. In pristopila je prav tik njega in mu zavpila na polgluha ušesa:

»Groga, ali vas je kaj strah? Ali vas ne bo snedla lisica?«

Ta in oni ga je pocukal za suknjo, mu zavlekel premico na stran in mu zvrnil neške. Drugi so se smejali, da so matere zvedavo pogledavale izza voglov.

»Groga, ali vas ni sram? Doma vam v skrinji gnijó bankovci, vi pa pobirate živinske odpadke!«

Groga se je okrenil proti oni strani, odkoder je prihajal ta glas, postavil je lopato z železnim koncem navzdol, se krepko naslonil na toporišče, da se je otročad strahoma oddaljila, pa je začel odpirati usta naširoko:

»Pečena kavka, jaz delam, kar se mi poljubi. Svoje otroke uči, kako naj spoštujejo stare ljudi! Če imam kak vinar, sem si ga prislužil. — Fej te bodi, pečena kavka!«

»Še klobuka si niste sami kupili. Ukradli ste ga slamnatemu možu, ki straši v žitu. Seveda traka ni imel in luknjo je kazal na vrhu. Vi ste

ga obrobili, mu prišli trak in luknjo zadelali. In čevlje ste tudi pobrali. Berač jih je pustil, še njemu niso bili pogodu; vi ste jih pa pobrali in s starim suknom zakrpali, pa so bili dobri za pol leta. Ali vas ni sram, da ste tako lakomni, Groga?»

Jenjala je regljati in se globoko oddehnila. Groga je še parkrat zamigal s koščeno, dolgo brado, na kateri so rastle redke kocine, po tri in tri skupaj v velikih presledkih, udaril je z lopato po kamenju in zaklel nad otroki, ki so mu prevrgli neške. Pobral je svojo robo in vlekel dalje. Gledal je v tla, da mu ne uide kaj »dobrega« izpred oči. Zibala se je premica na kolovozu zdaj sem, zdaj tja. Zibal se je tudi Groga in se gugal počasi.

Ustavil se je sredi vasi pod orehom in je zopet pobiral po tleh. Strgal in nalagal je včasih s čevljem, včasih z roko. Preveč fin ni bil v tem oziru. Prijel ti je z roko tudi žabo, kačo, polže. Polže in žabe je odiral in cvrl.

»Da bi vi vedeli, kako je dobro! Kako to poživi človeka! Boljše je kot žganci, a ne stane nič,« je pripovedoval ljudem, ki so zijali vanj.

Kačjo mast je pa rabil za mazanje. Nože so ga večkrat bolele in to mu je neki koristilo.

Ljudje so se gá večinoma ogibali. Že radi žab in kač je bil na slabem glasu. Rekali so mu mazač, žabar, polžar, blatar in kaj vem še. Na njegovo preveliko skopost tudi niso mogli misliti z lepimi mislimi. Lakomnik je sploh med ljudstvom na najslabšem glasu; še bolj ga črtijo kot pijanca ali pretepača. Nekatero ženice so celo mislile, da ima Groga znanje s čarovnicami in samim peklenkim vragom. No, tega ni nihče verjel, ker so vedeli, kako se Groga boji vraga, čeravno včasih zakolne kot Čič — —

Kmet je prišel mimo Groge. Postrani se mu je smejal.

»Groga, kasno pridete domov! Ali se ne bojite lisice ali pa risa?«

Obstal je kmet, da čuje, kaj mu bo Groga odgovoril. Le-ta je prenehel z delom, vrgel še eno lopato v neške, uprl desno roko na toporišče, z levico pa privzdignil zmečkani klobuk z modrim trakom, pogledal svitlo izpod sivih, košatih obrvi in počasi, umerjeno govoril:

»E, nič se ne bojim. Kaj misliš, da sem tako neumen kot takrat, ko sem pasel krave? Takrat sem se bal lisice, ker sem menil, da je volk, tako živo me je gledala. Kar lasje so mi vstajali pokonci, popustil sem živino in zbežal naravnost k stari materi, ki so me tolažili: »Groga, nič se ne boj! Lisica je bila, le nazaj pojdi!« — No, nerad sem šel. — E, risa se pa danes nič več ne bojim. Zakaj bi se ga bal? Saj ga ni več. Takrat sem pa bil v stiski. Tam v gozdu sem bil s starim Kinsačem. Ravno večerjala sva, ko zaslišiva javskanje.

»Ris je,« pravi Kinsač. Jaz popustim žlico in skledo pa se skrijem v kot. No, res je res! Tudi jokal sem, to moram reči. Cel krvavi del rožnega venca sem zmolil. Tedaj se pa pošast bliža najini koči.

»Ne bodi baba!« zavpije Kinsač. »Pojdi s sekiro, da ga ubijeva.«

»Ne, ne grem, kri mi spije.«

»Naj ti jo, noter ga zapodim.« Ni ga k sreči noter zapodil. S sekiro se mu je postavil v bran in ga odgnal. — Javskal je še po dolini. Jaz sem pa zmolil ves veseli del rožnega venca, da sem bil rešen.

»Baba« mi je rekel Kinsač.

»Ti si pa zverina,« sem mu odvrnil. »In oba sva imela svoj prav.«

»Dobro ste naredili, Groga!«

Kmet se je smejal in odšel — — —

Solnce se je nagibalo k zatonu. Drevje je metalo velike sence po rumeni pšenici, ki se je zibala v vetru.

Groga je utrudila hoja celega dne. Sedel je na klop pod košati oreh, naslonil lopato poleg sebe in gledal po poti, ki se je strmo spenjala visoko proti njegovi koči.

Po vasi so se pridrevili trije paglavci. Med njimi je bil tudi Oblakov Tine, ki je posebno rad nagajal Grogi. Ko je ugledal njegove neške, ni pomišljal dolgo. Premico je izpodnesel v naglici, da se je prekucnila in zvrnila na neške, ki so bile v tem trenutku zlomljene. Tudi oje se je zlomilo. »Roba« je pa plavala po vodi, ki je stala v jarku.

Groga je jeze ozelenel, planil pokoncu in skočil med paglavce. Zamahnil je z lopato in udaril Tineta, da je padel v travo.

»Sram te bodi! Tako so te učili doma?«

Vpil je s hripavim glasom in z nogami je ceptal.

»Oh neške, neške so razbili!« je vzdihnil.

Oblakova je na Tinetovo in Grogovo vpitje prihitela iz hiše in videla fanta ležati v travi. Stopila je k njemu in ga stresla za ramo. Tine je samo stokal.

»Moj Bog!« je tarnala in vila roke.

Groga je prebledel in od strahu mu je padla lopata iz rok.

»Ti skopuh stari,« je vpila nad njim in jokala. »Ubil si mi ga, lej!«

Sosedinje so prihitele z vodo in močile Tinetu čelo in vrat. Kmalu se je zavedel. Spravili so ga v hišo. Rana na glavi je bila čisto majhna.

Groga je medtem izginil. Pobral je razbite neške, jih naložil na voz in ga vlekel po klancu, držeč za polomljeno oje. Navadno je krevsal pol ure po strmini, a danes je bil pol prej na vrhu.

* * *

Večeriti se je jelo in mrak je legal na gore in v doline. Mir vse-naokoli, niti najmanjše sapice ni bilo, da bi zavela čez žitno klasje in čez gozd in da bi mogočni hrasti zašumeli slovesno pesem o nočnem pokoju . . .

Groga je stal pri ognjišču. Razkopal je pepel, opral krompir in ga pristavil v majhnem piskru. Suhih smrekovih drv je naložil na žerjavico, da je kmalu prasketal ogenj in razsvetljeval majhen, začrnel prostor.

Pa si je skrbno omil roke in odšel v hlev. Vrgel je nekaj sena kravi, vzela golido, ki je bila shranjena v temnem kotu, in jel mlesti.

Nikoli ni bil tako neroden pri tem poslu kot danes. Vedno je bil bclj gibčen in čvrst. Roke so se mu tresle, v nogah je čutil utrujenost in v prsih mu je bilo težko.

Dvignil se je z nizkega stola in je postavil golido v kot. Ni se mu ljubilo precejati. Kašljal je več čas in težko je sopal. Šel je na gnojišče, kjer je stal voziček z razbitimi neškami.

Zakrvavelo mu je srce ob tem pogledu. Kako je vedno pazil na te neške, zvezaval jih z žico, da se niso zrušile. A zdaj mu jih ti paglavci zlomijo... V duhu je trikrat preštel vse groše, ki jih bo moral dati za popravo. A je bilo treba teža? Pest je stisnil krčevito, ko je videl, da se ne dajo več popraviti.

»To bi jih!«... je sikal, stopal okoli vozička in tipal neške. »Vratove bi jim povil, tem nagajivcem, za samo škodo sol!« — In sladka zavest ga je navdajala, da se je maščeval. Srce se mu je smejalo, češ, sedaj bom imel vsaj mir. A priplaval mu je pred oči Tinetov pogled. In Grogi je bilo težko. Pcvzdignjeno pest je povesil in se zamislil.

»Morda sem ga pa preveč. V travo se je zvalil, in nisem ga videl, da bi bil vstal.«

Zaskrbelo ga je in z desnico je potegnil po ostri bradi. Sedel je na klop pred hišo...

Doli v vasi je zazvonilo Zdravo Marijo. Tanki glasovi so brneli po večernem zraku nad dolino in odmevali od gorâ. Tako vabljivi in koprneči so bili ti glasovi kot pesem mlade, na smrt bolne deklice, ki se težko loči od sveta... Gozdna drevesa so šumljala večerno pesem. List se je dotaknil lista in ga poljubil. Vitke smreke so stale veličastno, sanjale večerni sên, in večernica je trepetala na obzorju.

Groga je poslušal te glasove. Bog vé, kolikokrat jih je že slišal, a ni mu bilo mar zanje. A danes jih je zvesto poslušal. Udarjali so mu na uho, in čutil je njih odmeve v srcu.

Tesno mu je postalo pri srcu. Ravnotako mučno in težko je klenkalo, ko so pokopavali njegovo ženo. Spomnil se je svoje dobre žene Neže, ki ga je imela rada, skrbela je za dom in delala za hišo z vsemi močmi. Ves dan se je trudila na polju kot živina. In ko je prišla zvečer domov, se je lakomni Groga jezil, klel in robantil, da je dobil tako zanikrno ženo k hiši. Neža je skrivaj pretakala solze in je mirno prenašala bol...

Nekoč pozimi je zmanjkalo drv. Groga jo je pogнал v gozd: »Le ti jih prinesi, doma že mati opravi!«

Neža je šla in je jokala vso pot. Bleda se je vrnila s težko butaro na glavi... In odtedaj ni bila več zdrava. Sušica se je je prijela...

»Ali ne vidiš, da jo umoriš? Naj si odpočije, reval!« mu je svetovala mati.

»Delati mora človek, dokler giblje.«

»Če pa ne more,« je trdo odvrnila mati. »Glej, danes ali jutri ti utegne umreti.«

»Kaj bo umrla? Nič ne bo umrla. Lena je.«

Tisti dan pa je bil njen zadnji dan.

»Odpuščam ti, Groga! Slabo si ravnal z menoj« ...

Tako je rekla, preden je zaspala ...

In mislil je Groga na svojo ženo in poslušal je zvonjenje, poslušal ... Zdelo se mu je, da čuje v teh glasovih ranjko ženo vzdihovati in milo prositi. — Vzdihnil je tudi on in si zagrebel zgubani obraz v dlani. Poslušal je še vedno. Zvonovi niso hoteli utihniti, kot bi mu nalašč vzbujali vest. In zdelo se mu je, da čuje Tineta, kako stoka in se zvija v bolečinah in njega gleda s steklenimi očmi.

Skoči pokonci. Žalost v njegovem srcu ga je razburkala in se je brala na obrazu. Mišice na licih so se tresle in ustne so se stisnile ...

Mimo njegove kočje je peljala bližnica iz sosednjega trga, kjer je bil danes semenj. Po njej sta stopala dva možaka v živahnem razgovoru o poboju, ki se je izvršil na semnju.

»Dobro ga je stolkel,« je dejal eden izmed njiju.

Ubil ga je skoro. Žandarji so mu na sledu!

Zadnje besede je govoril Oblak, ki je bil tudi na semnju.

Groga je vlekkel na gluha ušesa. Spoznal je Oblaka in njegove besede je napačno razumel.

»Ubil sem ga! Žandarji me iščejo?« se mu je izvilo iz prs. Zdrznil se je, noge so mu odpovedale in sesedel se je na klop.

»Ubil sem ga! Neka sila me je vlekla nazaj, ko sem zavihtel lopato. Bog mi je priča, da sem ga hotel samo malo!«

Pokril si je z rokama čelo in strmел v tla. Iz oči mu je pritekla solza in spolzela po razoranem licu. Bila je solza grenkega kesanja.

Oglasila se je sova na gabru, ki je razprostiral svoje veje na kočjo. Turobni so bili njeni glasovi in mrtvaški. Od ženine in materine smrti že ni pela. Groga je skočil s klopi, kot bi ga bilo nekaj pičilo.

»Kliče me, a umrl še ne bom!« Pobral je kamen in ga vrgel nad kočjo. Padel je med drevje. Sova je pa čez dve minuti zopet skovikala in vsak njen glas je rezal Grogu v srce ...

S težkim in trudnim korakom, oprt na palico, ki jo je pobral na gnojšču, je stopal Groga v hišo. Ogenj na ognjišču je ugasnil, lonček je stal ob kraju in krompir v njem. Vzel ga je od ognja, odcedil vodo in stresel v skledico. Naredil je velik križ in začel nositi v usta.

»Ne morem!« je zastokal. Uprl se mu je krompir, slabo mu je del kot še nikoli v življenju.

Ves zmučen in onemogel sede na stol, z desnico se pa nasloni na ognjišče. In zazdi se mu soba tako prazna, žalostna in mrtvaška. Ozre se skozi okno in lepo je bilo zunaj. Prvi lunini žarki so se svetlikali za hribom in se kot drobni demanti spuščali na vaško cerkev in na hiše.

»Morda je to zadnji večer!« —

Nehoté se mu vrini ta misel in vstraši se je. Na vse drugo skuša misliti, a ni se dalo.

»Umr! menda še ne bom!« si prigovarja. »Saj sem še trden. Sedemdeset let, kaj bo to?«

In zdrava se in veselo pogleda kot fant poskočnih let. Ta pogled! Ravno tako je gledal Tine, ko je pridiral po vasi proti njemu. In zopet se spomni Tineta. Glava se mu kloni in zleze na prsi. Prijel se je za prsi, nekaj ga duši, kot bi nesel veliko breme.

Pogleda lopato, ki je stala v kotu. Mirno je stala. A njemu se je zdelo, da je kri na njej, nedolžna Tinetova kri. Kolika sramota za njega, ko se jutri pokaže na vasi med ljudmi, ki so ga zasačili pri tepežu. S prstom bodo kazali za njim in se zgražali: »Glejte ga, starca; na stara leta je postal morilec.« — In tedaj je začutil poglede, ostre, bodeče, žareče in zaslišal besede trde in težke kot kamen... Tako bodo rekli ljudje in hiteli bodo po žandarje, ki ga uklenejo z mrzlimi verigami in morda ga obsodijo še na vislice... Že čuti mrzle verige in kri mu zastane po žilah...

Zunaj se začujejo koraki. Kmet iz vasi se je vračal iz trga. Voli je prodal. Veriga mu je visela čez ramo in veselo rožljala v tiho noč...

Grogi je stisnilo srce. Plane pokoncu.

»Žandarji gredó. Pomé gredó!« težko zahrope. Oči izbuli, obrvi se mu namrše, lasje se mu zježijo in mišice zatrepečejo na obrazu. Strese se po vsem životu kot vrba na vodi.

Skoči k postelji in krili z rokami. Zarije se v slamo, da ne bi kaj videl, ne čul in ne mislil. A njegova domišljija je bila preveč razburjena. Še vedno je čutil mrzle verige na rokah. In smrt je čutil poleg sebe, koščeno smrt s koso na rami. Stopila je k njemu in ga prijela z mrzlo roko, ki mu je napolnila vse žile z ledom. Na obrazu je čutil njen mrzli, smrtni dih.

Spel se je pokonci in divje gledal po sobi:

»Te pošasti se plazijo okoli mene kot ostudne gosonice!« Zastokal je in bled je bil v obraz. »In Tine je med njimi. Tine me vabi za seboj. In krvavo liso ima na čelu!«

Beseda mu je zastala v grlu. Omahnil je na posteljo.

Sova je zaskovikala na gabru, in glasi so odmevali v mirno noč...

* * *

Drugo jutro so Grogo našli mrtvega. Na hrbtu je ležal na postelji in s steklenimi očmi je bulil v strop. Izraz na obrazu je bil bolesten in divji, okoli usten so se mu držale krvave pene. V rokah je pa tiščal zmečkane desetake. Kako žalostno, če nima človek ljube pameti!

